

1. UVOD

U svakom organizovanom društvu utvrđena je odgovornost čovjeka za svoje postupke. Ona može biti moralna, materijalna ili krivična. Svaka država, kao zakonom uređen sistem vlasti, propisuje određena ponašanja koje prepoznaje kao nedopuštena. U zavisnosti od težine povređivanja zaštićenog dobra, država propisuje koje od povreda se smatraju krivičnim djelima, odredbama koje čine krivično pravo.

Krivično pravo označava granu pozitivnog zakonodavstva određene države, pravo koje je zasnovano na zakonu. Ono predstavlja dio pravnog sistema čija je osnovna funkcija zaštita društva od kriminaliteta, obezbjeđivanje uslova za zajednički život ljudi u društvu organizovanom u državi, kao najvišem obliku društvene organizacije.

Savremeno krivično pravo je zasnovano na krivičnom djelu koje predstavlja osnovu ukupnog krivičnog pravnog sistema. Posebni dio krivičnog prava je popis zabranjenih ponašanja koja predstavljaju kažnjiva djela, krivicu učinioca koja je koncipirana kao odgovornost za izvršeno krivično djelo, kaznu koja se izriče radi izvršenog krivičnog djela u granicama težine krivičnog djela, odnosno vinosti ili krivice učinioca.

Svako krivično djelo mora biti predviđeno u zakonu, u kome su određena obilježja njegovog zakonskog bića i učiniocu može biti pripisano u krivicu ili stavljeno na teret samo tako određeno krivično djelo. Druga komponenta krivičnog prava je krivična sankcija, odnosno redovna posljedica učinjenog krivičnog djela i predstavlja prinudnu mjeru koja se, pod zakonom predviđenim uslovima primjenjuje prema učiniocu krivičnog djela od strane nezavisnog sudiše.

Kao osnovna obilježja krivičnih djela označavaju se radnja kao materijalni element, protivpravnost kao formalni element, odnosno zakonski element, štetnost ili socijalna nevrjednost djela koja se izražava kao ugrožavanje ili povreda zaštićenog dobra u mjeri nužnoj za krivičnu kažnjivost, te krivicu kao subjektivni element.

Nekada je za dokazivanje krivičnog djela bilo dovoljno samo dokazivanje objektivnog elementa krivičnog djela (radnja, uzročni odnos, posljedica). Postojao je i period kada je važilo načelo subjektivne odgovornosti. Danas je potrebno, da pored objektivnog elementa, postoji i krivica kao psihički (subjektivni) element. Dakle, današnje krivično pravo zasniva se na principu subjektivne odgovornosti, što podrazumjeva da je za kažnjavanje učinioca, pored protivpravnog djela, potrebno da postoji i krivica za učinjeno djelo.

Kao jedna od osnovnih posljedica principa subjektivne odgovornosti, je uvođenje i principa pretpostavke nevinosti u krivično zakonodavstvo, privremena pretpostavka koja važi sve dok se ne dokaže suprotno. Zapravo, realizacija ovog principa podrazumjeva obavezu dokazivanja krivične odgovornosti učinioca krivičnog djela za izvršeno krivično djelo, kao

jedne od osnovnih pretpostavki kažnjivosti učinioca, obzirom da bez postojanja ove pretpostavke, nema ni krivičnog djela.

Predmet ovog rada je, upravo, krivična odgovornost učinoca krivičnog djela, kao subjektivne kategorije i jedan od osnovnih razloga što jedno ljudsko ponašanje postaje kriminalnim i kažnjivim djelom koje se može staviti učiniocu na teret. Rad će obuhvatiti i pitanja uračunljivosti, neuračunljivosti, bitno smanjene uračunljivosti i skrivljene neuračunljivosti, kao osnovnih instituta od kojih zavisi postojanje krivične odgovornosti učinioca krivičnog djela.

Različiti stepeni psihičkog odnosa učinica prema krivičnom djelu, dovode do razlikovanja oblika krivice, odnosno vinosti za izvršeno krivično djelo, te se kao predmet ovog diplomskog rada pojavljuju i dva oblika krivice, odnosno vinosti, a to su umišljaj i nehat.